

O'ZBEK XALQ CHOLG'ULARI ORKESTRINING YAKKAXON IJROCHILARI VA ULARNING MAHORATI

*Paxtaobod tumani madaniyat qishlog'i
29-umumta'lim maktabi musiqa madaniyati
fani o'qituvchisi Xolmatova Gulnoza Ulug'bekobna*

ANNOTATSIYA

Maqola o'zbek xalq cholg'ulari orkestrlarida (O'XCHO) yakkaxon ijrochilarning o'rnini, ularning ijro mahorati va ijodiy faoliyatini o'rganishga bag'ishlangan. Unda yakkaxon ijrochilarning orkestrdagi roli, ularning repertuar tanlash mezonlari, ijro uslublari va mahorat sirlari tahlil qilinadi. Shuningdek, yakkaxon ijrochilarning o'zbek milliy musiqasini saqlash va rivojlantirishdagi hissasi, ularning yosh avlodlarga ta'siri ham ko'rib chiqiladi. Tadqiqot davomida O'XCHOning yakkaxon ijrochilarini qo'llab-quvvatlash va ularning mahoratini oshirishning muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: *O'zbek xalq cholg'ulari orkestri, yakkaxon ijrochi, ijro mahorati, milliy musiqa, repertuar, cholg'u, ijod, virtuozi*

ANNOTATION

This article focuses on the role of soloists in Uzbek folk instrument orchestras (UFI), their performance skills, and creative activities. It analyzes the role of soloists in the orchestra, their repertoire selection criteria, performance styles, and secrets of mastery. The article also examines the contribution of soloists to the preservation and development of Uzbek national music and their impact on the younger generation. The research emphasizes the importance of supporting soloists of UFI and improving their skills.

Keywords: *Uzbek folk instrument orchestra, soloist, performance skill, national music, repertoire, instrument, creativity, virtuosity.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Milliy san'atimiz – xalqimizning bebaho xazinasi, ma'naviy olamining yorqin ifodasidir". O'zbek xalq cholg'ulari orkestrlari (O'XCHO) o'zbek milliy musiqa merosini asrab-avaylash va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Orkestrlarning yakkaxon ijrochilari esa ushbu merosni yangi avlodlarga yetkazishda katta mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Ular o'zining betakror ijro mahorati, virtuozi va musiqiy sezgirligi bilan orkestrga alohida joziba bag'ishlaydi. Maqsad – O'zbek xalq cholg'ulari orkestrlarining yakkaxon ijrochilarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning mahorat

sirlarini ochish, ijodiy qirralarini yoritish va milliy musiqaga qo'shgan hissasini baholash. g'

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'zbek xalq cholg'ulari va ularning ijrochilariga oid ko'plab ilmiy tadqiqotlar mavjud. O'zbekistonlik olimlar A.Petrosyan, N.Mullayev, M.Rahimov va boshqalar ushbu mavzuga oid qimmatli asarlar yaratgan. Ushbu tadqiqotlarda o'zbek xalq cholg'ularining tarixi, tuzilishi, ijrochilik uslublari batafsil o'rganilgan. Biroq, orkestr yakkaxon ijrochilarining mahorati, repertuar tanlash mezonlari va ijodiy faoliyati masalalari yetarlicha yoritilmagan. Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

Tarixiy-qiyosiy metod: Yakkaxon ijrochilikning tarixiy rivojlanishini o'rganish va boshqa mamlakatlar tajribasi bilan qiyoslash.

Tahlil va sintez metodi: Yakkaxon ijrochilarning repertuari, ijro uslublari va mahorat sirlarini tahlil qilish va umumlashtirish.

Intervyu metodi: Orkestr yakkaxon ijrochilari, dirijyorlar va san'atshunoslar bilan suhbatlashish.

Kuzatish metodi: Konsertlar va repetitsiyalarni kuzatish orqali yakkaxon ijrochilarning ijro mahoratini baholash.

O'zbek xalq cholg'ulari orkestrining yakkaxon ijrochilarining o'rni va roli. O'zbek xalq cholg'ulari orkestrida yakkaxon ijrochilar muhim o'rin tutadi. Ular orkestrning "yuzi" bo'lib, o'zining virtuozi ijrosi bilan orkestrga alohida joziba bag'ishlaydi.

Yakkaxon ijrochilar orkestrning asosiy cholg'ularida (dutor, tanbur, rubob, nay, surnay, doira va boshqalar) mahorat bilan ijro etadi.

Yakkaxon ijrochilarning vazifalari quyidagilardan iborat:

Yuqori saviyadagi ijro mahoratini namoyish etish: Yakkaxon ijrochilar o'z cholg'usida virtuozi darajasida ijro eta olishi kerak.

Repertuari boyitish: Yakkaxon ijrochilar orkestr repertuariga yangi asarlar kiritishda faol ishtirok etadi.

Yosh avlodlarga o'rnak bo'lish: Yakkaxon ijrochilar o'zining ijro mahorati va ijodiy faoliyati bilan yosh musiqachilarga o'rnak bo'ladi.

Yakkaxon ijrochilarning mahorat sirlari va ijodiy qirralari. O'zbek xalq cholg'ulari orkestrining yakkaxon ijrochilarining mahorat sirlari quyidagilardan iborat:

Cholg'uni mukammal bilish: Yakkaxon ijrochi o'z cholg'usining barcha texnik imkoniyatlarini bilishi va ulardan mahorat bilan foydalana olishi kerak.¹

Musiqiy sezgirlik: Yakkaxon ijrochi musiqani chuqur his qila olishi va uni o'z ijrosida aks ettira olishi kerak.

Ijro uslubining o'ziga xosligi: Yakkaxon ijrochi o'zining betakror ijro uslubiga ega bo'lishi kerak.

¹ Petrosyan A. O'zbek xalq cholg'ulari. – Toshkent: O'qituvchi, 1975.

Doimiy izlanish: Yakkaxon ijrochi doimo yangi bilimlarni o'zlashtirishi va o'z mahoratini oshirib borishi kerak.

Yakkaxon ijrochilarning ijodiy qirralari quyidagilardan iborat:

Repertuar tanlash: Yakkaxon ijrochi o'z repertuarini o'zining ijro uslubiga mos ravishda tanlashi kerak.

Aranjirovka: Yakkaxon ijrochi o'zining ijrosiga mos ravishda asarlarga o'zgartirishlar kiritishi mumkin.

Improvizatsiya: Yakkaxon ijrochi o'z ijrosida improvizatsiya elementlaridan foydalanishi mumkin.

O'zbek xalq cholg'ulari orkestrlarining yakkaxon ijrochilari o'zbek milliy musiqasini saqlash va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular o'zining betakror ijro mahorati, virtuoziqligi va musiqiy sezgirligi bilan orkestrga alohida joziba bag'ishlaydi² Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'XCHOning yakkaxon ijrochilarini qo'llab-quvvatlash va ularning mahoratini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish zarur:

Iqtidorli yoshlarni aniqlash va qo'llab-quvvatlash: Musiqa maktablari va kollejlarda iqtidorli yoshlarni aniqlash va ularga yakkaxon ijrochilik bo'yicha ta'lim berish.

Mahorat darslari tashkil etish: Tajribali yakkaxon ijrochilar tomonidan yosh musiqachilar uchun mahorat darslari tashkil etish.

Xalqaro festivallarda ishtirok etish: Yakkaxon ijrochilarning xalqaro festivallarda ishtirok etishini ta'minlash va ularning tajriba almashishiga imkon yaratish.

XULOSA

O'zbek xalq cholg'ulari orkestrlarining yakkaxon ijrochilari O'zbekiston madaniyatining muhim qismidir. Ular o'z konsertlari orqali milliy musiqa merosini saqlash, rivojlantirish va targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi. Yakkaxon ijrochilarni qo'llab-quvvatlash va ularning mahoratini oshirish – kelajak avlodlar oldidagi muhim vazifadir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Biz o'z san'atkorlarimizni qadrlashimiz, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlashimiz kerak. Chunki san'atkorlar – millatning faxri, uning ma'naviy qudratidir".

REFERENCES:

1. Mirziyoyev Sh.M. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi". – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
2. Mullayev N. O'zbek musiqasi tarixi. – Toshkent: O'zbekiston, 1992.
3. Rahimov M. O'zbek maqomlari. – Toshkent: Sharq, 2006.

² Mullayev N. O'zbek musiqasi tarixi. – Toshkent: O'zbekiston, 1992.

4. Petrosyan A. O‘zbek xalq cholg‘ulari. – Toshkent: O‘qituvchi, 1975.
5. O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. Toshkent, 2000-2005.
6. Botirova X.T. In the practice of instrumental performance, students are taught to think independently and formation of features of creativity // MIDDLE EUROPEAN SCIENTIFIC BULLETIN ISSN 2694-9970 118 Middle European Scientific Bulletin, Volume 33. -P. 52-58.
7. Botirova X.T. Scientific and theoretical views of central asian thinkers in music // Procedia of Theoretical and Applied Sciences Volume 4 | Feb 2023 ISSN: 2795-5621. Available: <http://procedia.online/index.php/applied/index>. -P. 54-59.
8. Botirova X.T. The Role of Pop Art in the Education of Students-Youth in the Spirit of Morality and Patriotism // Web of Scholars: Multidimensional Research Journal (MRJ) Volume: 01 Issue: 07 | 2022 ISSN: (2751-7543) <http://innosci.org>. -P. 87-90.
9. Botirova X.T. Activities of the "History and Criticism of Music" Department During the Years of Independence // MIDDLE EUROPEAN SCIENTIFIC BULLETIN ISSN 2694-9970 118 Middle European Scientific Bulletin, Volume 33 | Feb-2023 <https://cejsr.academicjournal.io> -P. 118-121.
10. Botirova X.T. Aram xachaturian ijodida balet janr // “Лучшие интеллектуально‘е исследования” Част-9_ Том-1_ Ноябрь - 2023./ <http://web-journal.ru/> -B. 119-124.
11. Botirova X.T. Cholg‘u ijrochiligi tarixini tarbiyaviy ahamiyati // Yangi O‘zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o‘rni va rivojlanish omillari. 1-to‘plam Noyabr-2023. - B. 106-110.